

”Læseplan for emnet Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab” på SKF

Skjern, september 2017

Denne læseplan indeholder anvisninger på, hvordan sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab kan gribes an, og hvordan emner skal fordeles på forskellige klassetrin.

FORMÅLET MED UNDERVISNINGEN

Formålet med undervisningen er, at eleverne opfatter sig som hele, Gudskabte mennesker, med de seksuelle funktioner som en naturlig del af livet både fysisk og følelsesmæssigt.

Undervisningen sættes ind i en kristen-etisk ramme.

UNDERVISNINGENS OMFANG

Undervisningen foregår på alle klassetrin.

Et bestemt timetal fastlægges ikke, men ved planlægning af det kommende skoleår i årgangsteamet fastlægges der fx 2-3 timer, som skrives ind i årsplanerne.

Klasselæreren har det overordnede ansvar for planlægningen i samarbejde med eventuelle andre lærere. Undervisningen kan placeres i flere fag: dansk, kristendom, biologi og idræt. MAS kan desuden arbejde med relevante emner (fx emnet ”Respekt for egen og andres krop”).

Det forudsættes, at lærerne har og repræsenterer skolens grundholdning og værdigrundlag i undervisningen.

UNDERVISNINGENS INDHOLD

Undervisningen skal indeholde seksualitetens tre dimensioner: fysiske, følelsesmæssige og sociale dimensioner. Med social tænkes på ægteskab, familie og samfund.

Der undervises i alle tre dimensioner på alle niveauer, men med forskellig vægtlægning. I de yngre klasser knyttes så vidt muligt til konkrete situationer, f.eks. barnefødsel i familien. Der kan også indtænkes et historisk og globalt perspektiv, f.eks. hvordan familiens rolle har ændret sig igennem tiderne, og hvordan man fx religion kan påvirke politiske beslutninger og etiske retningslinjer.

Folkeskolens obligatoriske emne hedder "Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab". Der er dog i denne plan specielt fokus på seksualundervisningen, da vi som kristen friskole ønsker at fastholde seksualundervisningen i et kristent-etisk perspektiv. Det kristent-etiske synspunkt er grundlæggende forskelligt fra den almindelige danske seksualetik, hvorfor dette emne behandles grundigt. Det betyder, at vi på SKF er meget præcise med at fastsætte emneområderne, da det kan være en hjælp for underviseren til at huske og fastholde væsentlige elementer.

Seksualundervisning er i udgangspunktet forældrenes ansvar, men skolen understøtter gerne hjemmets undervisning – hvilket nærværende læseplan er et udtryk for. Det er et meget vigtigt område, som en kristen skole også er forpligtet på at give undervisning i. Mange unge fra kristne hjem oplever et stort spændingsfelt mellem de normer, de møder i samfundet bl.a. gennem film og internet og så de kristne værdier.

Fælles Mål for emnet beskriver undervisningen som et anliggende for 1.-9. klassetrin. I nærværende læseplan er starten på emnet angivet til 0. klasse, her med et særligt fokus på familieliv.

Seksualundervisning er et vanskeligt emne at undervise i, da emnet er af personlig karakter for den enkelte elev – og for underviseren. Derfor skal der udvises stor opmærksomhed over for den enkelte elevs nærhedszone og blufærdighed. På den anden side er det også vigtigt, at læreren møder eleverne i deres verden tæt på de problemstillinger, som er aktuelle for dem, samt indgår i dialog med det enkelte hjem med henblik på at synliggøre, hvordan skolen underviser i emnet.

Flere fag inddrages i seksualundervisningen: I biologi er fx "Menneskets forplantning og udvikling" omtalt for 7.-8. klassetrin, mens mange emner om kroppens funktioner beskrives på forskellig vis. Læseplanen for kristendom på kristne skoler indeholder på 6. klassetrin under "Etiske emner" et emne om "Familieliv, mand og hustru, forældre og børn", og på 9. klassetrin er der et afsnit om mand/kvinde og ægteskab.

Ifølge "Bekendtgørelse af lov om friskoler og private grundskoler m.v." (LBK nr. 917 af 13/08/2014) skal skolen fastsætte slutmål for folkeskolens obligatoriske emner. § 1 a stk. 2 bekendtgør, at skolen skal udarbejde undervisningsplaner. På Jakobskolen fastlægger vi udover slutmålene også delmål efter 3. og 7. klassetrin. Da undervisningen skal stå mål med folkeskolens undervisning, er en del beskrivelser enslydende med formuleringerne i Fælles Mål.

Indholdsfortegnelse

- 1: **Indledning**
- 3: **Indholdsfortegnelse**
- 4: **Læseplan**
  - 4: Signalement af faget
  - 5: Formål
  - 6: Slutmål
  - 7: Delmål
  - 9: Læseplan
- 14: **Undervisningsvejledning**
  - Klasseundervisning og intimitet
  - Samarbejde med hjemmet
  - Kristen seksualetik
  - Gruppearbejde
  - Kønsopdelt undervisning
  - Sprogbrug
  - Gæstelærere
  - Ansvarsfordeling
  - Emneundervisning
  - Billedmaterialer
- 17: **Bilag**
  - Bilag 1: Materialeliste
  - Bilag 2: Uddrag af friskoleloven

Signalement af emnet Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab

Der undervises i sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab på 0.-9. klassetrin.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er:

- Sundhed
- Seksualitet
- Familieliv

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er grundlaget for tilrettelæggelsen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen, således at delmål og slutmål opfyldes.

Undervisningen bygger på overbevisningen om,

- at Gud har skabt mennesket godt
- at kroppens seksuelle funktioner er en del af Guds skabelse af mennesket
- at den bedste ramme for det seksuelle samliv er ægteskabet
- at seksualiteten både fysisk og psykisk er en Guds gave

Desuden tager undervisningen afsæt i erkendelsen af,

- at mennesket lever i en verden på godt og ondt
- at mennesket har glæde af og brug for etisk vejledning for at undgå negative konsekvenser af seksuallivet

Formål for emnet Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab

Formålet med undervisningen i sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab er, at eleverne tilegner sig indsigt i vilkår og værdier, der påvirker sundhed, seksualitet og familieliv. Eleverne skal opnå forståelse for seksualitet og rammer for seksualitet samt forståelse for den betydning, seksualitet og familieliv har for sundhed og "et godt liv" samt af samspillet mellem sundhed og miljø.

Stk. 2. Undervisningen baseres på et kristent menneskesyn og knyttes til elevernes egne tanker og relationer for at medvirke til udvikling af engagement, selvtillid og livsglæde samt støtte den enkelte i udvikling af egen identitet i samspil med andre.

Stk. 3. Undervisningen skal bidrage til, at eleverne udvikler forudsætninger for, at de kan tage kritisk stilling og handle for at fremme egen og andres sundhed og livsglæde.

Stk. 4. Undervisningen foregår i et samarbejde med forældrene.

Slutmål for emnet Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab

Efter 9. klassetrin

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne gennem en fyldestgørende undervisning har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

seksualitet

- kende til og redegøre for biologiske og etiske sider ved menneskets udvikling, kroppen og dens funktioner samt seksualitet, herunder befrugtning, fosterudvikling og fødsel
- forholde sig til forskellige udtryk for kærlighed: Venskab, forelskelse, komme sammen, forlovelse, ægteskab
- gøre rede for følelsers betydning og for forholdet mellem seksualitet, kærlighed og ansvar
- diskutere, hvordan negative konsekvenser af seksuallivet kan undgås
- forholde sig til præventionsmidler og seksuelt overførte sygdomme
- kende til problemstillinger angående prævention og abort

sundhed

- gøre rede for baggrund for og konsekvenser af udvalgte sundhedsproblemer
- analysere og vurdere sammenhængen mellem sundhed, forbrug og miljø
- beskrive fysiske og psykiske faktorer og diskutere deres samspil og indvirkning på sundhed og seksualitet
- gøre rede for faktorer, der påvirker det fysiske og psykiske arbejdsmiljø

familieliv

- gøre rede for den kristen-etiske ramme for familielivet i relation til kønsroller og familieplanlægning
- forholde sig til kønsroller, som de kommer til udtryk i forskellige generationer og i medier
- gøre rede for følelsers og kærligheds betydning for familieliv
- gøre rede for betydningen af familien og andre sociale netværk for den enkelte og for fællesskabet

samt desuden at

- sammenligne forskellige former for livsstil, seksualmoral og familieliv
- kende til historiske og internationale perspektiver på sundhed, seksualitet og familieliv
- fremlægge og begrunde forslag til løsnings- og handlemuligheder
- tage stilling til forskellige interesser bag kampagner, reklamer og anden mediepåvirkning

Delmål for emnet Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab

Efter 3. klassestrin

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

seksualitet

- vide, hvordan et barn bliver til

sundhed

- give eksempler på forhold, der har betydning for deres egen og deres kammeraters sundhed, herunder mad, søvn, boligforhold
- fortælle om enkle, vigtige regler for sund levevis
- kende deres krop, kroppens reaktioner og kroppens sprog
- være bevidst om egne grænser

familieliv

- kende til den kristen-etiske ramme for familielivet
- have forståelse for familien som en betydningsfuld base for livet
- kende til forskellige bolig- og familieformer
- samtale om betydningen af nære sociale relationer

samt desuden at

- udtrykke tanker om og ønsker for dem selv og andre
- give forslag til, hvordan forhold af betydning for dem selv og andre kan blive bedre
- fortælle om, hvad der gør børn og voksne glade og kede af det

Delmål for emnet Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab

Efter 6. klassetrin

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

seksualitet

- gøre rede for fysiske og psykiske forandringer i forbindelse med puberteten, som hormoner og menstruation
- kunne sætte grænser for intimitet og respektere andres grænser
- forstå befrugtning, fosterudvikling og fødsel
- forholde sig til forskellige følelsesmæssige udtryk som venskab og forelskelse
- tage hensyn til forskellighed i følelsesmæssige udtryk og modenhed

sundhed

- begrunde valg om forhold, der har betydning for egen og andres sundhed
- beskrive eksempler på den daglige livsstils betydning for sundheden, herunder kost, alkohol, tobak, motion
- give eksempler på, hvordan levevilkår kan påvirke sundhed
- fortælle om drenge- og pigeroller
- fortælle om forskellige sociale netværk, som børn og voksne kan indgå i

familieliv

- gøre rede for den kristen-etiske ramme for familielivet
- vurdere egne og andres positive og negative deltagelse i familieliv samt i sociale netværk

samt desuden at

- aflæse og begrunde følelsesmæssige reaktioner
- formulere og diskutere drømme om det gode liv

Læseplan

Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab er et timeløst emne, hvilket er en udfordring i forhold til en traditionel opdelt fagplan. Nogle emner er naturlige at placere i biologiundervisningen eller i natur/teknik, mens andre emner er oplagte at behandle i dansk eller evt. i kristendom, og på 9. klassetrin i samfundsfag. På trods af denne udfordring skal et samlet undervisningstilbud i det obligatoriske emne fastholdes, så fx "det fysiske" ikke adskilles fra "det psykiske og etiske".

Undervisningen skal ses i et biologisk, et samfundsmæssigt og et kristent-etisk perspektiv. Derfor skal det overvejes, hvordan undervisningen fremstår som et samlet emne, så den fysiologiske side ikke behandles i natur/teknik og biologi, mens etiske dimensioner tages op i dansk og kristendom. Men perspektiverne skal vægtes i forhold til indholdet i de forskellige fag.

Seksualundervisning er et vanskeligt emne at undervise i, da emnet er af personlig karakter for den enkelte elev. Derfor skal der udvises stor opmærksomhed over for hver enkel elevs nærhedszone og blufærdighed. Desuden skal det overvejes, hvorvidt eleverne skal undervises samlet, eller om enkelte forløb skal gennemføres kønsopdelt, hvor underviseren er af samme køn. Det kan befordre en større åbenhed.

Et vigtigt princip i undervisningen er at vise "det gode og det skønne" før det problematiske og ødelæggende. Altså skal der undervises i graviditet og fødsel, før der undervises i abort, undfangelse før prævention, i seksuallivet før porno, i familien før skilsmissen. Seksuallivet er skabt af Gud og derfor værdifuldt og dyrebart. Det skal fastholdes på trods af, at mennesker ødelægger, perverterer eller misbruger det.

Sprogbrug skal ofres opmærksomhed, da et fagsprog kan være tungt, mens et friskt og ungdommeligt sprog kan virke forfladigende og sjofelt. Derfor kan det være vanskeligt at tage udgangspunkt i enkle elevers sprogbrug. De "frimodige" elever skal ikke styre begrebsdannelsen og sprogbrugen. Anvend derfor dagligdags termer så vidt, som det er muligt. Desuden skal det overvejes, om sprogbrugen kan forenkles i de første skoleår, så undervisningen ikke er medvirkende til at børnenes sprog bliver sjofelt.

Læseplanen indeholder forslag til, hvornår et emne bør tages op på baggrund af elevernes udvikling og modenhed. Undervisningen skal naturligvis også indrettes efter den enkelte classes spørgsmål og interesse, så aktuelle overvejelser bliver diskuteret, og mulige anvisninger formidles. Det kan gøre undervisningen vedkommende og aktuel. Der skal desuden tages hensyn til både de elever, som kommer fra hjem med en kristen seksualetik, og de, som ikke gør.

Den enkelte lærer bedømmer, når særlige forhold kan begrunde, at delemner behandles på et andet klassetrin end det foreslåede. Det er fx vigtigt at forholde sig til emner, som pludselig bliver interessante for en gruppe af elever. Det er dog også en overvejelse værd, om et emne kan tages op for tidligt i forhold til den øvrige elevgruppe, så det vækker følelser og interesser hos disse elever, før de er modne til det. ("Væk ikke kærligheden, væk den ikke til live, før den selv vil!" Højsangen, kap. 2, vers 7)

Bh. - 3. klasse

Børnehaveklasse.

Min krop

Hygiejne

Min familie

Når dyr får unger

Når mennesker får børn

1. – 3. klasse.

Et barn bliver til

Min fødsel

Adoptions- og plejebørn

Handicappede børn

Skilsmisse, enlige forældre

Eventuelt kan følgende emner også inddrages:

De små børns vilkår i samfundet (f-eks. FN's Børnekonvention)

Da mine forældre og bedsteforældre var små (f.eks. 3.klasse historie)

På dette trin tages udgangspunkt i barnet selv og dets familie. Børnene må gerne i en tidlig alder få en forståelse af, hvordan deres krop er sammensat og fungerer. Familielivet skal have god plads, så vi i praksis anerkender familien som noget betydningsfuldt, noget, der skal arbejdes på og værnes om, Emnet om små børn har bl.a. til formål at få en samtale i gang hjemme om deres tidlige barndom og familiære situation. Børn med enlige forældre behandles respektfuldt og med accept, samtidig med at det kristne syn på ægteskabet er bærende.

Selvom temaet omkring pornografi først tages op i 4-5. klasse bringes temaet op på forældremøder allerede i 2.-3. kl., hvor forældre bliver henvist til undersøgelsen fra Adam og Eva om unges brug af porno.

<http://www.onlinepdf.dk/Books/view.aspx?onlinepdf=4a3d2f3f-8722>

Forældre vil blive opfordret til at få sat pornofilter op i hjemmene.

4. - 5. klasse

Undervisningens indhold:

- Min krop er min:
  - Privatzone
  - Intimitet i familien
- Hygiejne og sundhed

- Pubertet:
  - De fysiske og psykiske ændringer
  - Menstruation, æg- og sædceller
  - Forandringer
  - Forelskelse – venskab og nærhed
- Familieliv
  - Den kristen-etiske ramme for familielivet
  - Familien og sociale netværk
- Chat, internet og netetik – herunder opmærksomhed på de sociale netværk
- Pornografi

Der gennemføres præpubertetsundervisning i slutningen af 4. klasse, specielt er undervisning om menstruation nødvendig. Undervisningen kan gennemføres med hele klassen. Klassen kan dog deles op i drenge/piger, givet af hhv. en kvindelig og en mandlig lærer, hvis dette skønnes at være en bedre løsning.

I forbindelse med undervisning om intimitet kan læreren evt. have opmærksomhed på incest og misbrug. Emnet skal evt ikke gennemgås for at undgå, at der skabes frygt.

I 5. klasse tages emnet pubertet og kroppens forandringer op. Nænsomhed er vigtig, da kroppens forandringer kan medføre et negativt selvbillede.

Forelskelse og varme følelser for andre bliver vigtig for nogle elever i puberteten, men der skal tages hensyn til forskelligheden.

Sundhedsplejersken kan inddrages i 5. klasse. Emnerne aftales på forhånd. Hvis sundhedsplejersken bliver inddraget er klasselæreren med, så der kan blive fulgt op på undervisningen.

Materialer:

Hæftet "At være pige" fra Libresse kan udleveres i 4. kl.

Hæftet "Pige & Dreng" fra Libresse kan uddeles i 5. kl.

6. klasse

Sundhedsplejersken tilbyder pubertetsundervisning i 6. klasse. Klasselæreren er også tilstede og kan således følge op på undervisningen.

Undervisningens indhold:

- Pubertet – de fysiske og psykiske ændringer
- Kvindens kønsorganer, fx æggestokke, æggeledere, livmoder, skede, kønslæber, klitoris' bygning og følsomhed samt jomfruhinden
- Ægcellen, fx udvikling og ægløsning, størrelse, bygning og vandring
- Menstruation
- Hygiejne og almindelig renlighed
- Mandens kønsorganer, fx pungen med testikler, sædledere, sædblærer og blærehalskirtel, penis' opbygning, fx urinrør, svulmelegemer, rejsning, forhud
- Sædcellen, fx størrelse, bygning og bevægelse samt sædvæske
- Pollutioner
- Chat, internet og netetik
- Opførsel på de sociale netværk

- Pornografi

Materialer:

Jack og Angela Wingfield: Du er snart voksen.

www.AdamogEva.dk

7. klasse

Opfølgning af 6. klasses pensum. Eleverne vil ofte gerne høre om sig selv, derfor kan puberteten tages op igen som udgangspunkt for fortsættelsen af undervisningen.

Undervisningens indhold:

- Identitetsdannelse, selvstændighed, gruppepres
- Forelskelse og kærlighed - Om at komme sammen (gentages i 8-9. klasse)
- Seksualitetens rammer (etik)
- Kvindens cyklus
- Kvindens og mandens følelsesmæssige svingninger
- Samleje, befrugtning, fosterudvikling, fødsel
- Hormoner, fx hypofysens hormoner, mandlige og kvindelige kønshormoner
- Vækst og sekundære køns karakterer hos de to køn
- Psykiske og fysiske symptomer omkring menstruation, normale forløb, afvigelse
- Befrugtning, fosterudvikling og fødsel, fx æggets fæstelse, menstruationens ophør, graviditetstegn, graviditetsprøve, fosterudvikling, fødsel og tvillinger
- Abort: Kort introduktion af emnet med spontan og provokeret abort (*den grundige behandling af abort kommer senere i forløbet*)
- Forelskelse
- Prævention: Kort oversigtsmæssig omtale af de vigtigste metoder, fx afbrudt samleje, "sikre perioder"/ovulationsmetoden, kondom, pessar, spiral, p-pille
- Metodernes sikkerhed og ulemper. Orientering om, hvorledes midlerne erhverves.
- Kønsidentitet og kønsroller
- Kønssygdomme
- Alkohol og rygning
- Livsstilssygdomme
- Sundt selvværd
- Anoreksi, bulimi og cutting

Dernæst kan undervisningen i følgende emner påbegyndes:

- Aids
- Pornografi
- Onani
- Mode, medier og seksualitet

Det er vigtigt, at eleverne bliver klar over hensigten med seksualiteten og sammenhængen mellem det fysiske og det følelsesmæssige. De grænser og det ansvar, der er forbundet med seksualiteten, må fremhæves.

Materiale:

Læseplan for emnet Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab

Fostermodelkasse fra "Retten til liv": www.rettentilliv.dk (findes i fysiklokalet)
The Miracle of Life, dvd/video af Lennart Larsson om fosterudvikling, 1996

8. - 9. klasse

Sundhedsplejersken tilbyder seksualundervisning i 8. klasse. Klasselæreren er også tilstede og kan således følge op på undervisningen.

Undervisningens indhold:

- Kønsidentitet og kønsroller
- Forelskelse:
  - At komme sammen
  - Forlovelse
  - Kærtegn, grænser og ansvar
  - Seksualliv før ægteskab – bl.a. den etiske dimension
  - Valg af ægtefælle
- Ægteskabet:
  - Kærlighed og ægteskabet, fx med afsæt i vielsesritualet
  - Seksuallivets rolle i ægteskabet
  - Troskab i ægteskabet
  - Tidlige og sene ægteskaber
  - Problemer i ægteskabet (hvor kan man få hjælp?)
- Familien:
  - Familieplanlægning. Det ønskede barn
  - Svangerskab
  - Prævention – En opfølgning af undervisningen i 7. kl., men med vægten lagt på anvendelsessammenhængen
  - Barnløshed – Adoption
  - Familielivet – Rollefordeling
- Skilsmisse
- At leve alene - afholdenhed
- Abort
  - Det uønskede barn
  - Fosterundersøgelser, fx fostervandsundersøgelser, moderkagebiopsi, nakkefoldskanning og andre undersøgelser af fostret
- Andre etiske problemstillinger
  - Forsøg med æg og fostre
  - Genteknologi, reagensglasbefrugtning, fosterdiagnostik og menneskelivets ukrænkelighed
  - Barnløshed: Reagensglasbørn og etiske problemstillinger ved behandlingsmetoder
- Kønssygdomme
- Samfundet: - lovgivningen
  - sex og rusmedier
  - sex og penge, porno og prostitution
  - sex og mode
  - sex og medier

Følgende punkter bør endvidere dækkes i undervisningen:

- Pornografi – blade, internet, film mm.
- Onani
- Prostitution
- Homoseksualitet

Materialer: "Det fine", Lohses Forlag, 1998

"Sex er Guds idé", Lohse Forlag/AdamogEva.dk, 2013

Undervisningsvejledning

Indledning

Denne vejledning giver forskellige perspektiver på og ideer til den konkrete planlægning og gennemførelse af undervisningen. Læreren skal være meget opmærksom i forhold til hver enkelt barns følelser. Det enkelte barn kan i sin opvækst have været udsat for omsorgssvigt og andre problemer. Grundlaget for undervisning om familien er, at familielivet er de voksnes ansvar.

De første afsnit handler om grundlaget for og overordnede betragtninger om undervisningen, dernæst er der emner om praktiske og metodiske problemstillinger.

Klasseundervisning og intimitet

Klasseundervisningen i seksualundervisning skal forsøges holdt i generelle vendinger. Her er der ikke grund til at blive personlig, hverken med eksempler fra lærerens liv eller fra elevernes liv. Vi må lære eleverne at beskytte sig selv i forhold til offentliggørelsen af private anliggender, men samtidig give dem mulighed for at søge at være personlig på tomandshånd el.lign. Der skal være tillid mellem personerne, før der kan tales om seksualitet.

Det er vigtigt, at skolens lærere som de vejledere, de er, stiller sig til rådighed som ressourcepersoner, hvor enkelte elever har et personligt problem eller en vigtig etisk overvejelse i relation til nærværende emne eller affødt af undervisningen. Desuden skal skolen være opmærksom på at inddrage ressourcepersoner i undervisningen, fx sundhedsplejersken eller en forælder, som har en relevant uddannelse. Flere organisationer beskæftiger sig med fx holdninger til abort. I disse tilfælde er det vigtigt at tale undervisningsindholdet igennem, så skolens grundlag og holdning fastholdes i undervisningstilbudene.

Hvis en elev søger en fortrolig samtale med en lærer, kan det resultere i en binding mellem personerne, som kan være vanskelig at forholde sig til efterfølgende. Det må være naturligt at henvise eleverne til at tale med en fagperson af samme køn. Er sundhedsplejersken en kvinde, kan det være vanskeligt at anvende dette oplagte tilbud for drenge. En læge er også en mulighed.

Samarbejde med hjemmet

Opdragelse er et forældreansvar, men i skoletiden uddelegeres ansvaret til skolen og skolens lærere. Det gælder også seksualundervisning og familiekundskab. Skolen må være parat til en dialog med forældrene. Samarbejdet kunne fra skolens side udmøntes i, at skolen ved en skrivelse orienterer hjemmet, når emnet skal behandles. Der kan orienteres om undervisningens indhold med en opfordring til at tale med børnene om deres synspunkter. Forældre bør give udtryk for deres holdninger, det er en del af opdrageransvaret. Et punkt på dagsordenen til et af forældremøderne i 4.-9. klasse kunne også være en måde at lægge op til et samarbejde.

Da det for et barn kan være et problem at tale med sine forældre om et intimt emne i en løsrivelsesfase, som puberteten og teenageårene repræsenterer, kan der være behov for, at en anden voksen stiller sig til rådighed. Det kunne fx være en lærer.

Kristen seksualetik

Hvad siger Bibelen om...? Der er skrevet flere bøger, som har dette afsæt. Formålet er at beskrive den kristne seksualetik. Opgaven er vanskelig, da de forskellige bibelske beretninger tager afsæt i en anden kontekst. Der er dog god grund til at analysere grundprincipperne og forsøge at fastlægge rammen for en kristen seksualetik. Det er forsøgt at beskrive grundprincipperne i afsnittet om fagets signalement. I forhold til alle problemstillinger angående seksualitet og familierelationer gælder den bibelske forståelse af tilgivelse. At beskrive og fastholde en kristen seksualetik i dagens Danmark er ikke uproblematisk, derfor vil emnet også give anledning til diskussion i undervisningen.

Gruppearbejde

Fordelen ved at anvende gruppearbejde i undervisningen er:

- at den enkelte elev får mulighed for at afprøve egne holdninger og tanker, samt lytte og evt. lade sig udfordre af andres tanker og holdninger.
- den forsigtige elev vil i en mindre gruppe have mere mod til at ytre sig om det følsomme emne.

Hvis man efter gruppearbejdet fælles i klassen hører de enkelte gruppers tanker, og læreren samtidig blander sig i snakken med sine tanker og holdninger, vil det kunne give anledning til yderligere at nuancere samtalen og dermed også den enkelte elevs tanker om emnet. Det er vigtigt at læreren samler op på gruppesamtaler.

Oplægget til gruppediskussion kunne være:

- Pjecerne fra "Værd at vente på" eller webudgaven på www.AdamogEva.dk under "Artikler"
- Nogle artikler fra hjemmesiden: www.AdamogEva.dk
- Små cases (happenings/historier), som læreren har samlet eller selv produceret, der sætter problemstillinger på spidsen
- En snak ud fra helt konkrete spørgsmål

Kønsopdelt undervisning

Fordelen ved, at man i en lille del af forløbet kører kønsopdelt undervisning, er

- at der bliver mulighed for at tale mere frit om emner, som man ellers ikke ville berøre/samtale om.
- at det er sundt for unge, at der er en voksen af samme køn, de kan få et modspil fra, og som selv kender problematikkerne.
- at dialogen på visse områder bliver mere målrettet.

Ideliste:

- Oplæg efterfulgt af kønsopdelt spørgsmålskasse med to lærere. En mandlig lærer besvarer/samtaler om spørgsmål med drengene, og en kvindelig lærer besvarer/samtaler om spørgsmål med pigerne.
- Kønsopdelt gruppearbejde:
  - Forberede spørgsmål (individuel og i grupper) til ovennævnte (kønsopdelt undervisning).
  - Skriv ti ting ved din drømmefyr/drømmekvinde – De listes op på tavlen – Efterfølgende fælles debat.

Det er vigtigt med en fast struktur på kønsopdelt gruppearbejde, og at eleverne er modne til at arbejde med de stillede opgaver, da det ellers let kan køre af sporet.

Gæstelærere

Som i andre fag kan det være berigende at få besøg af en person, som har forholdt sig til emnet, eller som kan formidle problemstillinger i elevernes øjenhøjde. I forhold til seksualundervisning

skal der være særlig opmærksomhed på følgende:

- Overvej grundigt formålet med at inddrage gæstelærere. Hvilke elementer kan gæstelæreren bidrage med?
- Klargør egne forventninger til undervisningen over for gæstelæreren. Der må være en grundlæggende tillid til, at gæstelæreren kan opfylde forventningerne.
- Afstem disse forventninger med gæstelærerens forventninger. Giv gæstelæreren en grundig information om skolens holdning og forventning om respekt over for denne.
- Overvær altid selv gæstelærerens undervisning.

Ang. tidsrammen skal der være plads til, at emnet kan afsluttes med opfølgende og afklarende spørgsmål. Orientér i øvrigt skoleledelsen om gæstelærerens besøg.

Ideliste:

- En person fra Agape eller måske Basis, som arbejder med problemfyldt seksualitet (www.foreningenagape.dk).
- En person fra Retten til Liv (www.rettentilliv.dk) eller Respekt for menneskeliv (www.rfm.dk), som er to foreninger, der arbejder med fokus på abortproblematik.
- En person fra www.adamogeva.dk.
- En kristen, som tager afsæt i en kristen seksualetik.
- En fagperson: læge eller sundhedsplejerske.

Ansvarsfordeling

Ansvaret for "det timeløse fag" placeres hos klasselæreren – vedkommende tager ansvar for gennemførelsen af undervisningen, men aftales som et fast punkt på det første årgangsteammøde. Nogle emner er naturlige at placere i fx biologi, historie eller samfundsfag.

Når en klasse rykker op i et nyt trin, kan der med fordel afholdes et kort møde med deltagelse af nuværende og kommende trins klasselærere. På dette møde beskrives undervisningens indhold, "så langt er vi nået indtil nu" og anvendte materialer.

Emneundervisning

Som klasselærer kan det være formålstjenligt at samle flere emner i et undervisningsforløb om "Pubertet" eller "Ungdom", hvor emner som selvværd, kammeratskab, seksualetik, mobiletik, chat, mobning, alkohol og rusmidler, snifning, festkultur, anoreksi og andet kan indgå. Når undervisningsforløbet hedder noget andet end seksualundervisning, kan elevernes forventninger og usikkerhed i højere grad undgås.

Billedmaterialer

Der skal tages hensyn til forskellig modenhed, forskellige holdninger og forskellige erfaringer. Et vigtigt anliggende er anvendelsen af billed- og filmmedierne. Man skal ikke vise fotografisk gengivelse af nøgenhed eller intime situationer. Gud har skabt seksuallivet som en glæde i ægteskabet. Ved at afstå fra at offentliggøre eksempler fra det seksuelle samliv er vi som kristen skole med til at underbygge dette synspunkt.

Mange forlag anvender ikke fotografier af den nøgne krop eller af intime scener. I 70'erne og 80'erne brugte mange bøger foto, men der er i disse år en tendens til at anvende enkle sort-hvide stregtegninger af kønsorganer, intimitet og samlejescener. Det er en nænsom måde at snakke om det konkrete liv på et ukonkret plan, som ikke støder eleven.

Vi skal nøje overveje brugen af billedmateriale. Det er ikke nødvendigt at fremvise pornografiske billeder for at tale om pornografi. Det samme gælder homoseksualitet. En undervisning kan sagtens omtale homoseksualitet uden at vise billeder. Seksualundervisningen skal ikke være et "lummert" emne, hvor perversioner og pornografi skal udstilles. Men det er vigtigt at debattere seksualmoralen i diverse anerkendte film, som tager afsæt i en moralkodeks, som

understøtter holdninger om "ikke at lægge bånd på et menneskes frie udfoldelse" og "ret til at vælge eget seksualliv". Moralen i mange film er ikke forenelig med en kristen seksualetik. Det er godt at gøre denne problematik klart for eleverne.

Dernæst skal eleverne forholde sig til internet, chat og billeder på nettet. Det kan give anledning til mange spørgsmål og overvejelser, som kan være et brugbart afsæt for undervisningen: Hvilke billeder kan/vil jeg ligge ud af mig selv på Internettet? Vil jeg udsende seksuelle signaler? Og hvilken respons kan jeg så forvente at få?

Bilag 1: Materialeliste

Bøger til undervisning

- At være pige, Libresse – velegnet til ca. 4. kl.
- Pige & Dreng, Libresse – velegnet til ca. 5. kl.
- Du er snart voksen, Jack og Angela Wingfield – velegnet til 6.-7. kl.
- Det fine, Marit Holm Byre og Torbjørn Nordvoll, Lohse 1998 – velegnet til 9.-10. kl.
- Sex er Guds idé, Lohse/AdamogEva.dk, 2013 – velegnet til udskoling

Hjemmesider

- www.AdamogEva.dk

Materialer

- Fostermodelkasse fra "Retten til liv": www.rettentilliv.dk
- The Miracle of Life, dvd/video af Lennart Larsson om fosterudvikling, 1996

Bøger til lærerens forberedelse eller til at hente ideer fra

- Når lysten melder sig, Joshua Harris, LogosMedia 2007
- Sex Gud, Rob Bell, ProRex Forlag 2007
- Slaget om 6, Bill Perkins og Randy Southern, Credo 2005
- Radikal kærlighed, Nigel Pollock, Lohse 2005
- Victoria, Benna Hørlück Asmussen, Lohses Forlag 2003
- Køn til debat, Credo Forlag 2002
- Følfoden i asfalten, LogosMedia 1995
- Homofili, Johan Schmidt Larsen, Lohse 1993
- Kærlighed skal læres, Walter Trobisch, Lohse 1989

Udsolgte bøger

- Materiale med pjecer: Værd at vente på, udgivet af LMU, ELU, KFS, FKF og IMU.
- En lystig ild, Anna-Marie og Hans Jørgen Hansen, Credo 1992
- Sex på afveje, John White, Credo 1989
- Jeg elskede en pige, Walter Trobisch, Lohse 1987
- Det gælder kærligheden: om sex, kærlighed og ægteskab, Walter Trobisch, Credo 1986
- To, nej tre!, Lysholm Christensen (red.): LFKF/Lohse 1985

Emner, som tangerer kristen seksualetik

- Ung sorg, Eleonora Andersen, Credo 2006
- Abortetik, Arne Bach og Kurt Christensen, Lohses Forlag 2000
- Breve fra en kristen homofil, Alex Davidson, Credo Forlag 1988

Udenlandske materialer

- Vent på meg, Rebecca St. James, Agape Forlag 2002 (norsk)
- Wait for me, Rebecca St. James, Thomas Nelson Publishers 2002
- CD: Wait for me – Best of Rebecca St. James

Til danskundervisningen

- Familien i kikkerten – en antologi, Kristent Pædagogisk Forlag 1997

Bilag 2: Uddrag af ” Bekendtgørelse af lov om friskoler og private grundskoler m.v.”

LBK nr. 917 af 13/08/2014 Gældende

§ 1 a. **Skolen fastsætter slutmål** for de fagområder, som folkeskolens fagkreds naturligt kan opdeles i, **og for folkeskolens obligatoriske emner.**

Stk. 2. **Skolen udarbejder undervisningsplaner for de fagområder og emner, der er nævnt i stk. 1. Undervisningsplanerne skal angive udviklingen hen mod slutmålene, beskrive, på hvilke klasse- eller alderstrin der arbejdes med de forskellige fagområder og emner,** samt beskrive, hvorledes det samlede undervisningstilbud giver mulighed for alsidig personlig udvikling.

Stk. 3. Skolen fastsætter mål for undervisningen i dansk, regning/matematik, engelsk, geografi, biologi og fysik/kemi på bestemte tidspunkter i det samlede undervisningsforløb (delmål).

Stk. 4. **I det omfang skolen ikke har fastsat slutmål, jf. stk. 1, og delmål, jf. stk. 3, der står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen, gælder de slutmål henholdsvis trinmål (Fælles Mål), der er fastsat for undervisning i folkeskolen.**

Stk. 5. For en nyoprettet skole skal de i stk. 1-4 nævnte krav være opfyldt senest den 1. januar i det første skoleår.

§ 1 b. Skolen skal regelmæssigt underrette eleverne og forældrene, jf. § 38, om sit syn på elevernes udbytte af skolegangen.

Stk. 2. Som led i undervisningen skal skolen løbende foretage evaluering af elevernes udbytte. Evalueringen danner grundlag for, at undervisningen tilrettelægges, så den svarer til den enkelte elevs behov og forudsætninger med det formål, at eleven så vidt muligt tilegner sig de kundskaber og færdigheder, der følger af de fastsatte slutmål.

Stk. 3. Skolen skal regelmæssigt foretage en evaluering af skolens samlede undervisning og udarbejde en plan for opfølgning på evalueringen.

§ 1 c. **Skolen skal offentliggøre sine slutmål, delmål og undervisningsplaner, jf. § 1 a, og resultatet af evaluering og opfølgingsplan, jf. § 1 b, stk. 3, på skolens hjemmeside på internettet.**

(vores fremhævelse OS/JP)

Teksten er hentet fra:

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=164404#Kap1>